

SAHA GÖZLEM ÇALIŞMASI

MART 2024



DERİN
YOKSULLUK
AĞI

Açık Alan Derneği'nin girişimidir.

Giriş

Bu rapor, Açık Alan Derneği Derin Yoksulluk Ağının Mart 2024'te İstanbul Çekmeköy ve Sancaktepe ilçelerinde gerçekleştirdiği saha çalışmasının nitel sonuçlarına dayanmaktadır. Çalışmanın yapıldığı mahalle, okul, sokak adları ve kişi isimleri takma isimler ile belirtilmiş veya hiç belirtilmemiştir.

Derin Yoksulluk Aği olarak çalışmalarımızı temel haklara erişim odağında sürdürmeye devam ediyoruz. 2020 yılından bu yana hanelerdeki yetişkin ve çocukların temel ihtiyaç ve durumlarına, erişilemeyen temel hak ve hizmetlere dair verileri tespit ediyoruz. Kriz anlarında anlık destek sağlayıp, sürdürülebilir çözümler için de gerekli kurum ve kanun yapıcılar ile görüşüyor ve ilgili devlet mekanizmalarını ve politika üreticilerini bilgilendiriyoruz. Hak odaklı bakış açısı ile yaptığımız, çözüm öneren çalışmalarımızı kamuoyu ile paylaşıyoruz.

Bu ziyaretimizdeki odak çalışmamızın ana eksenini belirleyen temel konu, eğitime erişimde maruz kalınan ayrımcılıklar oldu.

Mart ayında odak çalışmamızı yürüttüğümüz saha ziyaretlerimize eşlik eden ve gözlemlerini bizimle paylaşan stajyerlerimiz Zeynep Reyhan Erdem'e, Yasemin Cura'ya, Nursel Akgül'e, gönüllümüz Zeynep Tekten'e ve Köyde Eğitimi Çeşitlendirmek İstiyoruz (KEÇİ) gönüllülerine, ve Ramazan kolilerinin dağıtımına yardım eden TİDER ekibine katkılarından dolayı çok teşekkür ederiz.

Dayanışma yaşatır!



Paylaşım krizinin derinleşmesi ile birlikte, ziyaret ettiğimiz mahallelerde durumun hemen her açıdan giderek daha vahim, artık aciliyetten de öte, tarifi dahi imkansızlaşan bir hal aldığını söyleyebiliriz.

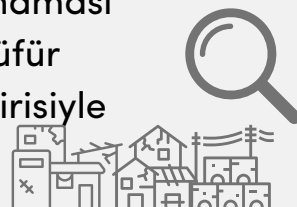
Düzenli olarak ziyaret ettiğimiz ve Romanların ağırlıkta olduğu iki mahalleyi ziyaret ettiğimiz saha çalışmasında, bir yandan bağışlarla hazırlanan 150 adet Ramazan kolisini dağıtırken bir yandan da mahallelerin gündelik pratiklerindeki değişimleri gözlemlemeye çalıştık. Okula devam etmeyen çocuklara bu mahallelerde rastlamaya alışkın bir ekip olsak da bu son saha çalışmamızda denk geldiğimiz çocukların sayısı bizim için dahi şaşkınlık verecek seviyedeydi. Belli bir yaşın altındaki çocukların hemen hiç ayakkabıları yok. Sadece çorapla, kaldırımsız



sokaklarda geziyorlar. Çoğunun gözlerinin yaşlı ve kızarık olması, bir salgın şüphesini doğuruyor. Nitekim ekibimiz içerisinde de ziyaretten sonra da göz hastalıkları ortaya çıktı.

“Okula neden gitmedin” sorusuna birçok çocuğun verdiği ilk cevap “hastayım” oluyor. “Ama sokakta oynuyorsun” dendiğinde ise genellikle biraz mahcup biraz da çocuklara özgü hınzırca bir ifade ile gülümsüyorlar ve susuyorlar. Bu gülümsemelerdeki hüznün bizi daha fazla soruyla altta yatan problemlerinin üstüne gitmemeye

yönlendiriyor. Geçştirmenin bu mahzun ama sevimli hali her çocuk için geçerli değil, çok büyük ihtimalle yetersiz beslenme, psikolojik etkenler ve benzeri sebeplerle çok kopuk ve tutarsız cevaplar veren çocuklara da rastlayabiliyoruz. Bunlardan biri olan 11 yaşındaki Hüseyin’e girdiğimiz ilk sokağın başında rastladık. Hüseyin ve diğer oğlan çocukları arasında en popüler oyun bilye -ki bizde nostaljik hisler uyandıran bu oyuncağın popüleritesinin arkasında da başka bir alternatifin mahallede olmaması var. Mahalledeki hemen tüm oğlanlarda olduğu gibi şiddete ve küfür etmeye meyil ne yazık ki Hüseyin ve arkadaşlarında da mevcut. Birisiyle



konuşmaya çalışırken diğerleri konuştuğumuz arkadaşlarına hemen çullanıyorlar. Bu da kendilerinden doğrudan bilgi almamızı engelliyor. Hüseyin'in babası yazın hapse girmiş. Parmağıyla kaldıkları barakanın kapısında ev işi yapan annesini göstererek onun yanında durmak için, erkenden içselleştirdiği ifadeyle "namusunu korumak için" okula gitmediğini söylüyor. Kendisine sataşan arkadaşlarını yine küfür ve yumruklarla savuşturduktan sonra bizden sigara istiyor. Hüseyin'in oyun arkadaşı Cafer de hem annesinin, hem babasının, hem de ağabeyinin cezaevinde olduğunu söylüyor. Amcasının yanında yaşayan Cafer'e ne



olmak istediğini sorduğumuzda gülümseyerek "hiç" cevabını veriyor. Rastladığımız bir diğer çocuk da, kardeşlerinin sayısını hesaplarken karışan kafamızı, bir kardeşinin annesiyle beraber cezaevinde olduğunu söyleyerek netleştiriyor. Bu saha ziyaretimizde cezaevinde bulunan yakınlarından bahseden mahalle halkının sayısında da ciddi bir artış gözlemledik. "Hakaret" sebebiyle cezaevinde olan insanların söylenmesi gibi detaylar, suça bulaşmanın artmasının yanında, adalete erişimde yaşanan eşitsizliklere

dair de ipuçları veriyor. Özetle, suç oranının artması ve adalete erişimde yaşanan sorunlar, hanelerdeki çocukların eğitim hayatını yok olma noktasına getiriyor.

Adalete erişim sorunlarından başka mahallede yaşanan asayiş sorunları da gerçeklerle rivayetlerin iç içe geçmesine ve çocukların topyekün yaftalanmasına da sebebiyet veriyor. Bu da onları eğitimden koparan bir başka sebep: Örneğin "bizi okulda istemiyorlar" diyen 9 yaşındaki Süleyman'a "neden" diye sorduğumuzda ise şunu söylüyor: "Birinci sınıflardan bir çocuğa bıçak çekilmiş". Böyle bir olay gerçekleşti mi?



kendisinin bununla alakası nedir, buna okuldan nasıl tepki verilmiş, bunların hiçbirini sormadan Ramazan kolisi dağıtımına geçmek zorunda kalıyoruz. Kolilerin dağıtılacağı haberi mahallede hızla yayıldığından, mahalle halkı kendilerine koli kalmaz endişesiyle kapılarında beklemek yerine sokağın başına akın ediyorlar. Dört bir yandan listede isimlerinin olup olmadığını kontrol etmemizi, bir koli daha alıp alamayacaklarını ve listede olmayan tanıdıklarına bir ayrıcalık yapıp yapamayacağımızı hararetle sormaya başlıyorlar. Bu talepleri kısmen karşılayabilmenin ağırlığına ahalinin mecburiyetten kaynaklanan ısrarı, ve kolileri hemen açıp içindeki süt ve hurmaları hasretle tüketmeye girişen çocukların hali durumun aciliyetini gözler önüne seriyor.



Dağıtım esnasında, sokağın ilerisindeki üç barakanın ortasında kalan “avlude” ise çocukların okula gitmeme sebeplerini bu sefer aile büyüklerine soruyoruz. Halime öfkeyle “bizim çocukları istemiyorlar okulda” diyerek oğlunu gösteriyor. “Aha bu, bir buçuk aydır okula gitmiyor. Öğretmeni ‘duvara yaslanma duvar kirleniyor’ dediğinden beri okula gitmiyor” diyor. Oğluna döndüğümüzde ise kendi evinin duvarına yaslanmış bir şekilde başını öne eğmekle yetiniyor. Geniş ailenin büyük kadınları

çocukların içinde bulunduğu bir başka temel krizi özetliyor: Birçok aile yakın zamanda yan mahallede barınamayıp bu sokağa gelmişler. Eski mahallelerindeki okul kendilerine uzak kalmış. İkametlerini ise buldukları barakalar evden sayılmadığı için taşıyamamışlar ki yeni okula kayıt olabilsinler. İkametlerini alabilen ailelerin çocuklarını ise, yeni mahallelerindeki okulun yönetimi, “siz okulumuzu bozuyorsunuz” diyerek kaydetmiyorlar.

Mahalle halkının karşılaştığı ayrımcılığın, farklı boyutlarda kendileri



tarafından içselleştirilmesi de kendi aralarında oluşabilecek potansiyel dayanışmanın da altını oyuyor:

Okula devam eden çocukların diğer topluluklardan sınıf arkadaşlarına dair taşıdıkları dedikodular ve ailelerinin bunlara verdikleri tepkiler, buranın Roman ahalesinin de her çeşidine maruz kaldıkları ayrımcılığı kendi düşüncelerindeki hiyerarşinin daha alt basamağına bir topluluğu yerleştirerek içselleştirdiğini bize gösteriyor. Bu konu biraz daha eşelendiğinde, çöp ve hurda toplamada göçmenlerin kendilerine “rakip” olarak görülmesinin de ayrımcılıkta önemli bir pay sahibi olduğunu görüyoruz.

Bu tarz hiyerarşilerin mahalle içerisinde dahi varlığı dağıtım sırasında yaşanan ufak bir gerilimle hemen su yüzüne çıkıyor. Mahallenin en azından ev olarak nitelendirilebilecek hanelerinin olduğu kısımda yaşayanlar, gerilime çok sert tepki gösterirken baraka ve çadırlarda yaşayanları kendilerinden olamamakla suçluyor ve kendilerine çok ağır sözlerle hakaret ediyorlar. Bütün bunlar, derinleşen yoksulluk koşulları altında yaşayan insanların en yakınları üzerinden ayrımcılığın her türlüünü nasıl içselleştirdiklerini bir kere daha gösteriyor.



Sonuç

Hepimizin bildiği üzere, seçim ekonomisi koşulları, darboğaz dönemleri de dahil olmak üzere, toplumun alt gelir seviyesindeki kesimlerinin yöneticiler tarafından kısmen de olsa rahatlatılmaya çalışıldığı dönemlerdir. Buna rağmen toplumun doğru düzgün kaydı dahi tutulmayan bu en alt gelir gruplarının verdiği yaşam mücadelesinin şimdiden ne kadar güçleştiğini gören Derin Yoksulluk Ağrı ekibi olarak, çok büyük kaygılara sahibiz.

Zaten hızla vahimleşmekte olan gelir eşitsizliğinin seçimlerden sonra çok daha artacağı beklentisinin git gide yaygınlaşması durumu, halihazırda eğitime yaftalamalardan, ayrımcılıklardan ve imkansızlıklardan dolayı erişemeyen bu çocukların “büyüyünce ne olacaksın” sorusuna verdiği “hiç” cevabı ile birleştiğinde endişelerimizi en yüksek seviyeye çıkarıyor. Çok büyük ihtimalle, yoksulluğun en derinleşeceği ve beraberinde getireceği sorunların hepimizin canını en çok yakacağı bir safhaya doğru hızla ilerliyoruz.

Tüm kamuoyunu, yeterli gıdaya erişememekten, sıcak ve güvenli bir evde barınamamaktan, ailesinin kaygılarını çok erken yaşlardan itibaren üstlenmekten, sürekli yaftalanmaktan ve korkulmaktan dolayı en temel insani reflexleri bile veremez hale gelmiş olan bu çocukları artık “görmeye” çağırıyoruz.





Açık Alan Derneği'nin girişimidir.